

Kestävyyspaneeelin keskustelunavaus 1/2025

Myönteiset tulevaisuuskuvat kestävyysmurroksen vauhdittajana

Kestävää tulevaisuutta rakennetaan nykyhetkessä. Tulevaisuuden hahmottaminen on usein hankalaa, mutta tulevaisuuskuvat auttavat meitä visioimaan ja tavoittelemaan oikeudenmukaista ja toivottua kestävyysmurrosta. Kestävyyspaneeeli on luonut yhteistyössä Demos Helsingin kanssa kolme myönteistä, realistista tulevaisuuskuva-aihiota keskustelunavaukseksi kansalaisille ja yhteiskunnan toimijoille kestävän tulevaisuuden ideoimiseen Suomessa. Tulevaisuuskuva-aihiot perustuvat scoping review -menetelmällä toteutettuun laajan lähdeaineiston analyysiin, jossa tunnistettiin ensin erilaisia olemassa olevia tulevaisuuskuvia puutteineen. Tämän jälkeen luotiin kolme tulevaisuuskuva-aihiota vastaukseksi tunnistettuihin puutteisiin. [Analyysiin kerätty n. 160 lähteen tietokanta on julkisesti kaikkien saatavilla](#) (sis. tiedeartikkeleita, tietokirjoja, politiikkaraportteja, verkkosivustoja ja kaunokirjoja).

Miksi myönteisiä tulevaisuuskuvia

Tutkimuksissa on todettu, että enemmistö ihmisistä toivoo sosiaalisesti ja ekologisesti kestävää tulevaisuutta vahvemmin kuin alati tiukentuvaan kilpailuun kannustavaa yksilökeskeistä ja luonnonvarojen ylikulutukseen perustuvaa maailmaa¹. Tulevaisuuden on mahdolltava maapallon rajoihin. Tähän pääsemiseksi meidän on vahvistettava aktiivista toimijuutta ja etsittävä yhteisiksi koettuja myönteisiä tulevaisuuskuvia^{2,3}.

Tulevaisuuskuvilla tarkoitetaan yksilöiden ja yhteisöjen ymmärrystä tulevaisuudesta ja heidän suhdettaan siihen. Tutkimuksissa voidaan analysoida kuvauksia useista, vaihtoehtoisista tulevaisuuskuvista yhteiseen käyttöön⁴. Yksilöiden ja yhteisöjen tulevaisuuskuvat ja toiminta vaikuttavat organisaatioiden toimintatavoissa ja yhteiskunnan rakenteissa⁵. Vallitsevat käsityksemme tulevaisuudesta ohjaavat käyttäytymistämme ja valintojamme tässä hetkessä^{6,7}.

Tulevaisuuskuvat vaikuttavat siihen, minkälaista tulevaisuutta ihmiset kykenevät ajattelemaan, mikä heitä siinä motivoi, mitä he siltä tavoittelevat ja minkälaista toimijuutta he ovat valmiit ottamaan tulevaisuuden tavoittelussa^{3,4,6}. Myös talous, politiikka ja innovaatiotoiminta edellyttävät tulevaisuuskuvia, joilla voimme perustella päätöksiamme (esim. oletukset markkinoiden kasvusta, hintakehityksestä tai innovaatioiden tuomista tuottavuushyödyistä)⁸.

Tyypillisesti tulevaisuuskuvat perustellaan peilaamalla historiallista kehitystä tulevaisuuteen. Tällöin jätetään osin huomioimatta tulevaisuuteen liittyvä avoimuus, epävarmuus ja ennustemallien taustalla olevat oletukset, jotka ovat muotoutuneet osin niiden käyttötarkoituksiin liittyvistä yhteiskunnallisista tavoitteista⁹. Tällainen ajattelu vahvistaa

lineaarista ajatusta kehityksestä ja vähittäisestä muutoksesta, vaikka kestävyys edellyttää isoa loikkaa, kestävyysmurrosta. Mikäli julkisuudessa ja sosiaalisessa ympäristössämme ei ole riittävästi tarjolla myönteisiä tulevaisuuskuvia, ihmiset rakentavat tulevaisuutensa historian varaan. Näin luodaan tulevaisuutta, joka vain uusintaa historiallista kehitystä kuvaavia ennusteita ja menneestä periytyviä arvoja ja ratkaisuja.

Kestävyysmurrokseen liittyvien päätösten motivoinnissa ja yhteiskunnallisen keskustelun käynnistämässä myönteisillä tulevaisuuskuvilla ja niiden kuvittelulla on oleellinen rooli. Myönteisillä tulevaisuuskuvilla on oma merkityksensä poliittisten ideologioiden uudistamisessa ja kansalaistoiminnan tukemisessa: niiden avulla ihmiset ovat pystyneet irrottautumaan aiempien kokemustensa asettamista raameista ja suuntaamaan yhteistä toimintaa kohti odotuksia paremmasta tulevaisuudesta¹⁰. Tällainen prosessi tulevaisuuskuvista toimintaan on ajanut monia aiempia merkittäviä yhteiskunnallisia uudistuksia¹¹.

Puutteet olemassa olevissa tulevaisuuskuvissa

Laajassa lähdeaineiston analyysissä tunnistettiin **kolme keskeistä puutetta** yhteiskunnallista keskustelua ja politiikkaa ohjaavissa nykyisissä tulevaisuuskuvissa.

Nykyisissä tulevaisuuskuvissa ei huomioida institutionaalisiin tai talouden rakenteisiin kohdistuvia muutostarpeita kuten kestävyysmurroksen edellyttämää, planetaariset rajat tunnustavaa talouden ulkoisvaikutusten hinnoittelua. Vaikka poliittisia aloitteita ja tutkimusta ilmasto- ja luontovaikutusten vähentämisestä markkina- ja hintamekanismien avulla on paljon, ei näihin aloitteisiin tai tutkimuksiin pohjautuvia, kokonaisvaltaisia tulevaisuuskuvia juuri löydy.

Nykyiset tulevaisuuskuvat eivät huomioi yhteiskunnallisen kehityksen ja teknisten ratkaisujen keskinäisriippuvuuksia, vaan rakentuvat pelkästään tunnetuille teknologioille (esim. uusiutuva energia, kiertotalous, kestävä kaupunkiympäristön ratkaisut). Lisäksi useimmat politiikassa esillä olevat tulevaisuuskuvat testaavat olemassa olevien politiikkakehysten aloitteita ilman pyrkimystä ideoida tai tunnistaa uusia, nykyisten kehysten ulkopuolisia avauksia. Niissä ei juurikaan ole tunnistettu kestävyysmurroksen välillisiä ja kerrannaisvaikutuksia tai instituutioiden ja kulttuuristen merkitysten muutoksia.

Nykyiset tulevaisuuskuvat eivät huomioi kansalaisia aktiivisina toimijoina, vaan näkevät heidät lähinnä uusien teknisten tai elämäntaparatkaisujen käyttäjinä. Harvemmassa ovat ne tulevaisuuskuvat, joissa kansalaiset nähdään uusien toimintamallien tai teknologioiden luoja, edistäjinä tai haastajina.

Kestävyyspaneelin tulevaisuuskuva-aihiot pohjautuvat ja vastaavat edellä mainittuihin kolmeen keskeiseen puutteeseen.

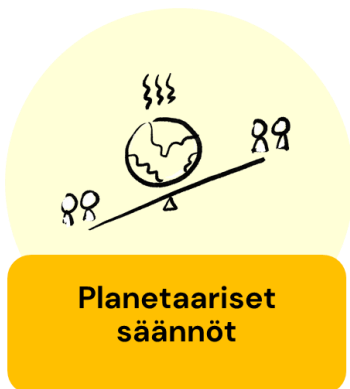
Kestävyyspaneelin kolme myönteistä tulevaisuuskuva-aihiota

Laajan lähdeaineiston analyysin pohjalta luotiin kolme rinnakkaista, toisiaan täydentävää myönteistä ja realistista tulevaisuuskuva-aihiota kestävästä tulevaisuudesta: **Todellisten hintojen markkinatalous**, **Planetaariset säännöt** ja **Kestävyysymmärryksen vallankumous**. Aihiot vastaavat nykyisissä tulevaisuuskuvissa tunnistettuihin puutteisiin ja toimivat perustana ideoida ja edelleen kehittää oikeudenmukaisen kestävyysmurroksen edellyttämiä taloudellisia, poliittisia, yhteiskunnallisia, teknisiä ja kulttuurisia muutoksia.

Todellisten hintojen markkinatalous tarkastelee talousjärjestelmän muutosta kestävyysmurroksessa. Tässä tulevaisuuskuva-aihiossa päästöjen ja luontoarvojen sekä sosiaalisten haittojen ja hyötyjen uudenlainen hinnoittelu muuttaa globaalia markkinaa, laittaa pääomia liikkeelle, vauhdittaa innovaatioita, luo uusia työpaikkoja luonnon ennallistamiseen ja luonnonvarojen ylläpitoon liittyen, maksaa työstä oikeudenmukaisen palkan sekä poistaa haitallisimmat ratkaisut liiketoiminnasta ja arjen valinnoista.

Esimerkki: Tuotteiden ja palveluiden hinnat heijastelevat niiden tuotannon ja käytön aiheuttamia kuluja ja haittoja (esim. vaikutukset luontokatoon, ilmastonmuutokseen tai halpatyövoiman käyttöön). Näin ollen hinnat ovat informatiivisia; ne auttavat ihmisiä valitsemaan kestäviä ratkaisuja. Käytössä on ns. todellisten hintojen kustannuslaskentamenetelmä, jonka kautta ekologiset ja sosiaaliset haitat sekä hyödyt hinnoitellaan tuotteiden ja palveluiden hintoihin.

Planetaariset säännöt tarkastelee politiikan ja päätöksenteon muutoksia kestävyysmurroksessa. Tässä tulevaisuuskuva-aihiossa tieteeseen, maapallon tilaa koskevaan dataan ja kansalaispaneeliin nojautuva, markkinoita tehokkaammin toimiva planetaarinen hallintajärjestelmä säännöstelee ylikulutusta ja ennallistaa luontoa. Planetaarinen hallinto vastaa luonnonvarojen oikeudenmukaisen käytön periaatteista, tekoälyn ja asejärjestelmien valvonnasta sekä pandemioiden torjunnasta. Muut asiat ovat edelleen kansallisten, alueellisten ja paikallisten elinten käsissä.

Esimerkki: Planetaariset säännöt on määritelty eri alueiden kanssa vuorovaikutteisesti. Planetaarisessa sopimuksessa on kuvattu planetaarisia rajoja kunnioittavat yksilöiden ja yhteisöjen oikeudet ja velvollisuudet. Planetaarinen sopimus nojaa jo olemassa olevien ihmisoikeuksien julistuksen ja ihmisoikeussopimuksen laajentamiseen. Paikallisesti päätetään luonnonvarojen käytöstä planetaarisessa sopimuksessa sovittujen periaatteiden mukaisesti.

Kestävyysymmärryksen vallankumous tarkastelee kansalaisyhteiskunnassa kestävyysmurrosta vauhdittavia muutoksia. Tässä tulevaisuuskuva-aihiossa koulutus ja oppiminen vahvistavat kestävyyslukutaitoa, ekososiaalista sivistystä ja kohtuutta. Nämä ovat keskeisiä kulmakiviä vahvojen paikallisyhteisöjen ja ammatillisten kulttuurien maailmankatsomuksissa. Nykyisen ja seuraavan sukupolven välillä tapahtuu arvojen muutos, minkä myötä ihmiset suuntaavat mielenkiintonsa, osaamisensa ja resurssinsa uudelleen ja kestävyysmurrosta tukevalla tavalla.

Esimerkki: Kestävyysymmärrys ja kollektiivinen asiantuntijuus näkyvät eri oppilaitosten (esim. perus-, ammatti- ja korkeakoulut, lukiot, kansalaisopistot) opetussuunnitelmien sisällöissä, joihin kuuluvat systeemi-, tulevaisuus-, vuorovaikutus- ja ratkaisutaidot sekä harjaantuminen eettiseen pohdintaan ja kollektiiviseen asiantuntijuuteen. Työmarkkinoille koulutetaan uusia kestävyttä edistäviä ammatteja, joiden pääasiallinen tehtävä on mahdollistaa ja tukea kestävyys toteutumista eri alojen toiminnassa. Esimerkkejä tällaisista ammateista ovat ratkaisuopettaja, vuorovaikutusmahdollistaja, tulevaisuusfasilitaattori, eettinen pohdituttaja ja ahneuden kyseenalaistaja.

Miten tulevaisuuskuva-aihiot luotiin

Kestävyyspaneelin tarkoituksena oli koota yhteen kestävyysmurroksen jälkeistä maailmaa kuvaavia tulevaisuuskuvia, skenaarioita ja kulttuurisia narratiiveja erityisesti tiedejulkaisuista, politiikkaraporteista ja kaunokirjallisuudesta. Työn oletuksena on, että kestävyysmurros on mahdollista toteuttaa erilaisia teknologisia, taloudellisia, kulttuurisia, sosiaalisia ja poliittisia ratkaisuja painottamalla. Työ toteutettiin scoping review -menetelmällä, jossa luodaan yleiskuva moninaisia ilmiöitä käsittelevästä kirjallisesta aineistosta. Työssä analysoitu aineisto sisältää noin 180 lähdettä, jotka on jaoteltu kolmeen ryhmään (tiedejulkaisut, politiikkaraportit ja kaunokirjalliset teokset).

Työn aineistokanta koottiin haastatteluista, löydöksistä Google Scholar -tietokannasta, tunnistetuista avainlähteistä ja niiden lähdeluetteloista, LinkedIn-julkaisuihin saaduista vastauksista sekä keskusteluista kielimallityökalujen kanssa. Keskeisiä hakusanoja olivat “future society within planetary boundaries” ja “society beyond sustainability transformation”. Haku kohdistettiin kestävyysmurroksen kannalta keskeisiin sektoreihin eli ruokaan, asumiseen, energiaan, liikkumiseen, kaupunkiin ja hyvinvointiin. Lisäksi haettiin tulevaisuuskuvia, jotka kuvaavat kestävyysmurrokseen liittyviä demokratia-, talous- ja osallisuuden ratkaisuja. Erityisesti painotettiin kansainvälisten tiedepaneelien IPCC:n ja IPBESin sekä Euroopan komission Joint Research Centerin raportteihin perustuvia skenaarioita ja visioita.

Seuraavaksi

Tässä keskustelunavauksessa esitetyt tulevaisuuskuva-aihiot auttavat ideoimaan kestävyysmurroksen kannalta keskeisiä muutostarpeita. Tulevaisuustyönsä seuraavassa vaiheessa Kestävyyspaneeli kutsuu kehitettyjen kolmen aihion pohjalta kansalaisia sekä yhteiskunnan eri alojen toimijoita vuoden 2025 aikana keskustelemaan ja etsimään uusia ideoita myönteisen, kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen.

[Analyysissa kerätty tietokanta.](#)

Lähteet

- 1 Krafft, A.M., Chukwuorji, J.C., Choubisa, R., Conte, S., Flores-Lucas, V., Guse, T., Kasprzak, E., Marujo, H.A., Nair, C.S., Redlich-Amirav, D. & Sinclair, M. 2023. Chapter 4, Long-term Future Expectations and Collective Hope. Teoksessa Krafft, A.M., Guse, T. & Slezackova, A. (Eds.), *Hope across cultures. Lessons from the International Hope Barometer*. Cham, Switzerland: Springer, 103–165.
- 2 Laininen, E., Joutsenvirta, M. & Salonen, A.O. 2024. Planetaarinen sosiaalipedagogiikka ihmisenä kasvamisen ja yhteiskunnan uudistumisen vauhdittajana. *Sosiaalipedagogiikka* vol. 25, 129–143.
- 3 Teperi, A.-M., Paajanen, T., Asikainen, I. & Lantto, E. 2023. From must to mindset: Outcomes of human factor practices in aviation and railway companies, *Safety Science* 158 (2023) 105968.
- 4 Mäkelä, M., Karjalainen, J. & Parkkinen, M. 2022. Tulevaisuuskuvat: merkitykset, roolit ja käyttötavat tulevaisuudentutkimuksessa. Teoksessa Aalto, H-K., Heikkilä, K. Keski-Pukkila, P., Mäki, M. & Pöllänen, M. (toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto, 297–312.
- 5 Siivonen, K., Cantell, H., Ihanainen-Rokio, O., Kurenlahti, M., Laakso, S., Latvala-Harvilahti, P., Pietikäinen, J. & Salonen, A. O. 2022. Kestävyysmurroksen keinot. Teoksessa Halonen, T., Korhonen-Kurki, K., Niemelä, J. & Pietikäinen J. (toim.), *Kestävyyden avaimet. Kestävyytieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteiselo*. Helsinki: Gaudeamus, 199–236.
- 6 Dator, J. 1996. Futures Studies as Applied Knowledge. Teoksessa Slaughter, R. (Ed.), *New Thinking for a New Millennium*. Routledge, 105–115.
- 7 Poli, R. 2017. *Introduction to Anticipation Studies*. Cham, Switzerland: Springer.
- 8 Beckert, J. 2013. Imagined futures: Fictional expectations in the economy, *Theory & Society* 42: 219–240.
- 9 Robinson, J.B. 1988. Unlearning and Backcasting: Rethinking Some of the Questions We Ask about the Future, *Technological forecasting and social change* 33(4), 325–338.
- 10 Friberg, A. 2021. Venturing beyond Koselleck’s Erwartungshorizont: on the category of the utopian, *Rethinking History*, 25:3, 263–280.
- 11 Grant, A. 2017. *Originals: How Non-Conformists Move the World*. Penguin Random House.

Tekijät

Kestävyyspaneeli on riippumaton asiantuntijaelin, joka tukee kestävyysmurrokseen vaikuttavaa päätöksentekoa ja yhteiskunnallista keskustelua Suomessa. Kestävyyspaneeli tarjoaa tutkimukseen perustuvaa systeemistä ja poikkitieteellistä ymmärrystä kestävyysmurroksesta sekä edistää ympäristö-, talous- ja sosiaalisten kysymysten yhteensovittamista siinä. www.kestavyyspaneeli.fi

Panelistit

Lassi Linnanen, puheenjohtaja
Anna-Maria Teperi, varapuheenjohtaja
Leena Aarikka-Stenroos
Minna Halme
Jouni Jaakkola
Minna Kaljonen
Päivi Kinnunen
Mikko Mönkkönen
Ilkka Ratinen
Arto O. Salonen
Katriina Siivonen
Katriina Soini
Niko Soininen
Reetta Toivanen

Kestävyyspaneelin koordinaatio

Johanna Kentala-Lehtonen, Jarmo Uusikartano

Selvityksen toteutus

Demos Helsinki / Alekski Neuvonen, Satu Lähteenoja, Tuukka Puonti ja Philipp Andreewitch

Viittausohje

Kestävyyspaneeli (2025). Myönteiset tulevaisuuskuvat kestävyysmurroksen vauhdittajana. Kestävyyspaneelin keskustelunavaus 1/2025.